

Piotr Kozieł – APK – Biuro Architektoniczne
30-010 Kraków
ul. Oboźna 29/15

TEMAT:	Brama i wschodnia część ogrodzenia kościółka pw. Św. Sebastiana w Jurgowie Analiza cech stylistycznych i zastosowanych technik budowlanych, opis stanu zachowania obiektu, program postępowania konserwatorskiego	
ADRES:	34-532 Jurgów 1	
INWESTOR:	Parafia Rzymsko – katolicka p.w. Św. Sebastiana w Jurgowie 34-532 Jurgów 1	
OBIEKT:	Brama i ogrodzenie kościoła	
		
AUTOR:	Analiza cech stylistycznych i zastosowanych technik budowlanych, opis stanu zachowania obektu	mgr inż. arch. Piotr Kozieł
	Program Postępowania Konserwatorskiego	dr Krystyn Kozieł
DATA OPRACOWANIA:	Kraków, luty 2025r	

1. INFORMACJE OGÓLNE

1.1 Informacje ogólne o obiekcie.

Obiekt: Brama ogrodzenia kościoła pw. Św. Sebastiana w Jurgowie
Adres: 34-532 Jurgów 1
dz. nr 2149 obręb Jurgów gmina Bukowina Tatrzańska
Właściciel: Parafia Rzymsko – Katolicka
p.w. Św. Sebastiana w Jurgowie
Czas powstania: koniec XIXw, przebudowana w 1935r
Autor: nieznany
Materiał i technika: Brama murowana z kamienia łamanego – piaskowiec karpacki, tynkowana, zwieńczona daszkiem z gontu drewnianego.
Forma ochrony: Wpis do rej. zabytków woj. małopolskiego nr A-321 z 06.12.1971
Aktualny nr w rejestrze: A-854/M

1.2 Podstawa opracowania.

- Karta ewidencyjna zabytku
- B. Krasnowolski - Leksykon zabytków architektury Małopolski
- Kwerenda ikonograficzna

1.3 Przedmiot zakres i cel opracowania.

Celem opracowania jest:

- Analiza cech stylistycznych i zastosowanych technik budowlanych, opis stanu zachowania obiektu
- Sformułowanie zaleceń i wytycznych dotyczących postępowania konserwatorskiego z substancją zabytkową w trakcie prowadzenia prac.

Analiza cech stylistycznych, zastosowanych technik budowlanych, opis stanu zachowania obiektu

Opis stanu istniejącego i rozpoznanie przyczyn zniszczeń, wskazanie sposobów naprawy niewłaściwie wykonanych lub zniszczonych elementów będących przyczyną dalszej destrukcji obiektu. Wskazanie elementów których zachowanie jest szczególnie ważne ze względu na walory historyczne, artystyczne lub świadectwo kunsztu i wiedzy technicznej osób, które uczestniczyły we wznoszeniu obiektu. W tym zakresie opracowanie ma również stanowić uzupełnienie do opracowanej dokumentacji budowlanej.

Sformułowanie zaleceń i wytycznych dotyczących postępowania konserwatorskiego z substancją zabytkową w trakcie prowadzenia prac

Zakres opracowania obejmuje omówienie problematyki konserwatorskiej oraz formułuje wytyczne konserwatorskie w zakresie koniecznych do przeprowadzenia robót remontowych i konserwatorskich przy elementach struktury architektonicznej bramy.

W ramach opracowania zdefiniowane zostały zalecenia, które winny zostać bezwzględnie zrealizowane. Obiekt ten jest wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-689 i podlega bezwzględnej ochronie zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Sformułowane zalecenia i postępowanie w trakcie realizacji prac winny zostać skrupulatnie wykonane, chyba że zaistnieją warunki które nie mogły zostać przewidziane w trakcie tworzenia niniejszego opracowania. Może to nastąpić w trybie ustaleń Komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawiciela służb konserwatorskich oraz osoby kierującej pracami konserwatorskimi posiadającej kwalifikacje zgodne z warunkami określonymi w art. 37a pkt 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na mocy wpisu do rejestru zabytków ochronie podlega kościół Św. Sebastiana wraz z otoczeniem, dzwonnica, drzewostanem i ogrodzeniem, (którego elementem jest brama będąca przedmiotem opracowania.

Celem podejmowanych prac remontowych jest zabezpieczenie i zachowanie istniejącej zabytkowej struktury obiektu.

2. Opis obiektu i czas jego powstania

Brama murowana z kamienia łamanego – piaskowiec karpacki, tynkowana. Rozpoczęta na dwóch filarach, przesklepiona łukiem odcinkowym. Od strony zewnętrznej boniowanie wykonane w tynku na obramieniu z tynku narzucanego. W źródłach pisanych brak informacji dotyczących czasu powstania bramy. Brama zwieńczona daszkiem dwuspadowym z gontu, szczyty daszku zdobione elementami snycerskimi nawiązującymi do stylu zakopiańskiego.

Pierwsze zdjęcie na którym można dostrzec fragment bramy pochodzi z lat 1895-1900 i zostało wykonane przez Walerego Eliasza-Radzikowskiego. Na zdjęciu widoczny jest kościół od strony północnej wraz z murowanym ogrodzeniem, Kaplicą po stronie północnej (rozebrana, w jej miejscu znajduje się obecnie kaplica Św. Józefa). Na powiększeniu, za murowaną zakrystią widoczny fragment bramy.

Fot. 1 Widok kościoła od strony północnej 1895-1890 aut. Walery Eliaż-Radzikowski; zbiory Muzeum Etnograficznego w Krakowie.

Fot. 2 Powiększony fragment fotografii, strzałką wskazano bramę do kościoła.

Wcześniejsza brama wzniesiona została również jako murowana, o podobnych proporcjach, jednak znacznie mniejszym przejściem, zamkniętym półkoliście. Brama prosta, bez zdobień w formie boniowania. Inaczej również ukształtowane zostało zwieńczenie – czterospadowy daszek z dwóch sor gontu, układany na zawijkę bardziej odpowiada stylistycznie architekturze kościoła:

Fot. 3 „Nach der Messe” – 1901r aut. Joseph Pratsch – zbiory Deutsche Fotothek – Saska Biblioteka Państwowa w Dreźnie. Na zdjęciu widoczne zwieńczenie bramy oraz wcześniejsze, drewniane ogrodzenie wokół kościoła.

Fot. 4 Zdjęcie z lat 1930-1933, brak informacji o autorze. Na zdjęciu widoczna wcześniejsza forma bramy z półkolistym zamknięciem przejścia, gont na zwieńczeniu bramy wymieniony – zachowano formę, zastosowano dłuższe deski, bez dbałości o detal. Wokół bramy murowane ogrodzenie w obecnej formie, tynkowane.

Brama została przebudowana do obecnej formy w roku 1935, o czym świadczy inskrypcja w zwieńczeniu łuku widoczna na zdjęciu z roku 1959r, stanowiącym załącznik do karty ewidencyjnej zabytku (tzw. Zielona karta). Nie jest wiadomym, czy bramę wzniesiono od nowa, czy przy przebudowie zachowano fragmenty wcześniejszej substancji muru filarów – na to drugie rozwiązanie wskazywać może zastosowanie ściągu stalowego spinającego filary wraz z nowym zwieńczeniem, jednak aby to potwierdzić konieczne jest wykonanie sond w ramach nadzoru badawczego architektonicznego w trakcie prowadzenia prac remontowych.

Po 1959 w trakcie remontów bramy dokonano jeszcze kilku zmian obejmujących zatarcie wcześniejszego układu boniowania i inskrypcji na łukowym odcinku obramienia, wykonanie boniowania na fragmentach pionowych obramienia (pierwotnie obramienia gładkie) oraz obmurowania cokołu nieregularnymi płytami kamiennymi na zaprawie cementowej.

Fot. 5 Widok kościoła od strony wschodniej aut. Stefan Szlachtycz – karta ewidencyjna zabytku 1959r.

Fot. 6 Powiększony fragment fotografii. Widoczna inskrypcja „19†35”.

2.1 Kalendarium obiektu

- **1670-1675** – wzniesienie kościoła w Jurgowie jako obiektu filialnego (Jurgów należał do parafii Łapsze Niżne);
- **1741¹** – erygowanie parafii w Jurgowie
- **1811 i 1869** – kolejne przebudowy kościoła – budynek przedłużony w kierunku zachodnim
- **1881** – wzniesienie dzwonnicy murowanej po południowo – zachodniej stronie kościoła

¹ Wg innych źródeł 1776

- **1935-** podniesienie kościoła i osadzenie na kamiennym cokole otoczonym gontowym fartuchem, dobudowa murowanych kaplicy Św. Józefa oraz zakrystii po stronie północnej.
- **1935-** przebudowa bramy

OPIS STANU ZACHOWANIA I ZASTOSOWANYCH TECHNIK BUDOWLANYCH

Elementy murowane, konstrukcja bramy.

Struktura muru wykonana została z kamiennych płaskich brytów z lokalnych złóż piaskowca karpackiego, układanych płasko na zaprawie wapienno piaskowej. Piasek gruboziarnisty również występujący lokalnie w okolicznych złożach.

Zastosowany piaskowiec występuje powszechnie w okolicy we fliszu karpackim w naprzemiennie ułożonych warstw skał osadowych i okrucowych piaskowców i mułowców. Jego struktura jest drobnoziarnista złożona z milionów ziarenek minerałów oraz starszych skał ułożonych warstwowo². W całym dorzeczu potoku jurgowskiego, w podłożu pod utworami czwartorzędu o niewielkiej miąższości, wykształconymi głównie jako osady aluwialne (piaski i żwiry) oraz gliniaste pokrywy zwietrzelinowe, zalegają piaskowce i łupki z podrzędnie występującymi wkładkami zlepieńców, zaliczane do warstw zakopiańskich fliszu podhalańskiego.

Fot. 7. Wątek kamienny muru, w dolnej partii filara omurowany płaskimi kamiennymi płytami odpadowymi. Celem tego omurowania było wzmocnienie dolnej partii filarów bramy.

Wydobywane bryty kamienne o różnej grubości układane były poziomo na zaprawie wapienno piaskowej. Generalnie zapewniały dobre wiązanie kamiennego wążku, tworząc elastyczną konstrukcję, która posadowioną na gruncie (bez fundamentów) pozwoliła w dobrym stanie technicznym zachować strukturę muru bez konstrukcyjnych naprężeń, zachodzących głównie porą zimową. Usunięcie tynków z powierzchni kamienia otworzyło strukturę wążku kamiennego, co poskutkowało szybkim odparowywaniem nadmiaru wilgoci z wewnętrznej struktury muru, w efekcie osiągając stabilny stan wilgoci w strukturze muru.

² Alexandrowicz S. W. 1987. Analiza malakologiczna w badaniach osadów czwartorzędowych. Kwart. AGH, Geologia 12 (1-2): 3-240.

Mając na względzie nieregularność wążki kamiennego jak również niekorzystne oddziaływanie warunków atmosferycznych, w partii filarów i nadproża, bramę potynkowano zaprawą wapienno piaskową.

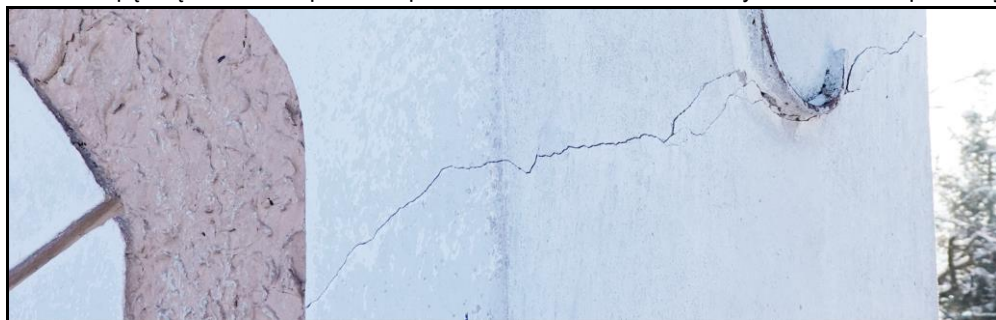
Z czasem na skutek ich degradacji tynki te wymieniano w dolnych partiach filarów. Niestety w trakcie ostatniego remontu dolne partie murów obłożono kamiennymi płytami na zaprawie cementowej. Uszczelniając w ten sposób wewnętrzną strukturę muru, zamknięto drogę odparowywania wody podciąganej kapilarnie z gruntu.

Fot. 7 i 8. Dolne partie filarów bramy. Widoczny efekt dezintegracji strukturalnej tynków, spowodowany migracją z gruntu w górę muru, soli rozpuszczonych w wodzie. Które w momencie odparowywania wody z powierzchniowych warstw tynku zwiększając swoją objętość w procesie krystalizacji, rozsadzają strukturę tynku.

Fot. 9 Szczelinowe pęknięcie muru w partii nadproża w łuku zwieńczenia bramy oraz w filarze północnym

Fot. 10. Szczelinowe pęknięcie muru w okolicy zamontowanej stalowej kotwy.

Zamontowanie ankr stalowych w nadproże łuku bramnego, z pewnością w znacznym stopniu wzmocniło konstrukcję górnej partii bramy, ale też usztywniło tą część muru. Co w wyniku osiadania podłoża spowodowało powstanie szczelinowych pęknięć muru.

Północny filar bramy odchylony jest od pionu ok 3° w kierunku zachodnim. Rysa w zwieńczeniu łuku świadczy o nadwyrężeniu konstrukcji i konieczności wykonania odpowiedniego wzmocnienia. Mając na uwadze, że nowe elementy bramy - cokół z płyt kamiennych oraz metalowe przesła wykonane zostały z zachowaniem pionu, a na ich powierzchni i wokół miejsc montażu brak widocznych destrukcji, należy założyć, że odchylenie wystąpiło przed ich montażem, a jego stan jest obecnie ustabilizowany. Tym niemniej na konstrukcję bramy mogą w dalszym ciągu działać naprężenia i wymaga ona ustabilizowania.

Po dwóch stronach filrów widoczne są stalowe kotwy w formie esownicy, do których zamonatowała szaba ankry. Lokalizacja sztaby metalowej oraz sposób jej montażu, świadczą że element ten został założony już w trakcie budowy obiektu i spełniał podstawowe profilaktyczne wzmocnienie zwieńczenia łuku odcinkowego bramy jak i całej partii zwieńczenia. Niestety na przechył filara w piono ankry wzmocniające nie miały żadnego wpływu. Istniejąca kamienna obudowa dolnych partii filarów uniemożliwia przeprowadzenie analizy technicznej murowanej struktury w tej części obiektu. Niemniej jednak

musiał zaistnieć powód wykonania tejże obudowy. Przechył filara nastąpił z kilku powodów. Jeden to osłabienie struktury kamiennego wążku w przyziemiu filarów, drugi to osłabienie gruntu na którym posadowiono filary kamiennej bramy.

Fot. 11 i 12. Widok dolnych partii filarów bramnych Strona zachodnia. Tworzą elementy najpóźniej wmontowane w obiekt.

Na fotografiach widoczna jest pusta przestrzeń pod kamiennymi obudowami. Zawieszone one są na filarach bramy. Niegdyś dotykały one podłoża z kostki bądź gruntu. Widoczna przestrzeń świadczy o osiadaniu gruntu wokół filarów. Sytuacja ta bardzo niekorzystnie wpływa na stan techniczny

kamiennej struktury muru, gdyż woda opadowa spływająca z traktu drogowego o betonowej kostce, zalewa i gromadzi się w dolnej strefie murowanych filarów, osłabiając nośność podłoża.

Fot. 13. Widok dolnych partii filarów bramnych, strona wschodnia. Tworzą elementy najpóźniej wmontowane w obiekt.

Na fotografii widoczny jest stan osiadania gruntu przy filarach bramy. Prowadzi to do destabilizacji struktury muru w partii jego posadowienia.

Tynki – dekoracyjne akcenty bramy od strony wschodniej – frontowej.

Fot. 14. Widok obiektu w całości, po stronie wschodniej - frontowej. Określnej lokalnie jako „paradna”.

Poważna przebudowa obiektu nastąpiła w roku 1935. W efekcie dokonanej przebudowy doprowadzono do daleko idących zmian architektonicznych obiektu. Zmieniona została forma murowanej struktury bramy oraz forma drewnianego dachu przykrywającego część murowaną.

Należy stwierdzić że forma obiektu w roku 1935, zachowana została w niezmienionym kształcie do dnia dzisiejszego, poza dolnymi fragmentami filarów, generalnie zachowana została w niezmienionym kształcie do dnia dzisiejszego. Zauważalne jest poszerzenie światła otworu na szerokość oraz strefy przejazdowej na wysokość. Przejście zwieńczone jest łukiem odcinkowym, co pozwala na przejazd pojazdów odpowiednio wyższych i szerszych w stosunku do wcześniejszego.

Od frontu brama uzyskała nową wzbogaconą artykulację detalu sztukatorskiego, prawdopodobnie zainspirowana z obiektu wcześniejszego patrz fot. nr. 4, gdzie widoczny jest pas o mający wzbogacić dekoracyjnie monotonną powierzchnię jasnego tynku „elewacji Frontowej” bramy. Tak i w kolejnej fazie historycznej postanowiono ozdobić frontową stronę bramy. Zdobienia polegały głównie, na zróżnicowaniu płaszczyzn architektonicznych, dodając im dekoracje w formie skromnego detalu architektonicznego i zróżnicowanego kolorystycznie.

Wokół krawędzi otworu bramnego na filarach i łuku wieńczącym wykonano pas boniowania okalającego przejście, oraz podobnie, pas wzdłuż boniowania któremu nadano formę powierzchni w stylu nieregularnie narzucanego ciasta zaprawy wapiennej. Pozostałe powierzchnie tynku bramy potynkowano gładko zaprawą wapienno piaskową. W pozostałych partiach powierzchnie filarów i nadproża tynkowane na gładko zaprawą wapienno piaskową. Bardzo istotnym akcentem dekoracyjnym jest kolorystyka obiektu która wyraźnie ożywia wydawać by się mogło pospolitą formę bramy. W spoinach pomiędzy boniami oraz na powierzchni narzutowego pasa sztukaterii nałożono wapienną pobiałę w kolorze jasnego różu indyjskiego. Pozostałe tynkowane partie bramy pomalowano pobiałą wapienną w kolorze bieli.

Omawiana tu partia obiektu wydaje się być oryginalną częścią obiektu pochodzącą jeszcze w roku 1935. W trakcie prowadzenia prac remontowo konserwatorskich należy przeprowadzić analizę struktury muru filarów i nadproża bramy i określić czas powstania tej struktury. W jakiej części struktura może pochodzić z okresu przed rokiem 1935, czy też wykluczyć tą hipotezę na rzecz zbudowania murowanej struktury bramy z roku 1935.

Drewniany dach wieńczący bramę.

Zakończenie daszku po obu stronach charakterystyczne dla tradycyjnej architektury regionu rozpropagowanej przez Stanisława Witkiewicza i nobilitowanej w okresie dwudziestolecia międzywojennego do rangi stylu narodowego. Szczyt daszku z deskami nabijanymi pionowo, na nich detal snycerski z wachlarzowo od kółeczka rozchodzącymi się szponkami³, wzdłuż połaci daszków ozdobnie

³ Nazewnictwo za Władysławem Matlakowskim – „Budownictwo Ludowe na Podhalu” Kraków, 1892

wycinane wiatrownice, nazywane koniami. W formie szczytów zauważalny jest brak strzechy – przyczółku dachu, którego występowania jest nieodzownym elementem szczytów w stylu zakopiańskim i którego można dopatrzeć się w fotografiach archiwalnych dołączonych do karty ewidencyjnej zabytku.

Poszycie daszku nad bramą znajduje się w bardzo złym stanie technicznym, biologicznym i estetycznym. Na zdjęciu powyżej przedstawiony jest stan klepek gontu, które uległy całkowitej degradacji. Tkanka drewna struktury drewna jest całkowicie spróchniała, chłonie duże ilości wody, nie odprowadza wody opadowej w sposób właściwy. Gont w trybie pilnym winien zostać wymieniony.

Na powierzchni osłabionego w dużym stopniu zawilgoconego drewna rozwinęły się kolonie roślin niższego rzędu mchy i porosty. Porosty są organizmami porastającymi nawet tak nieprzyjazne dla roślin siedliska, jak skały wapienne, granitowe i inne, beton, cegła, zaprawa murarska, dachówka, eternit. W zależności od siedliska wyróżnia się następujące grupy porostów. Są przystosowane do zasiedlania siedlisk ubogich w składniki odżywcze. Posiadają np. zdolność zatrzymywania wody opadowej lub wiązania azotu atmosferycznego (dzięki symbiozie z bakteriami). Rośliny te umożliwiają z czasem kolonizację kolejnym, większym i bardziej wymagającym roślinom

W zależności od siedliska życia wyróżnia się grupy porostów. Porosty rosnące na drewnie bez kory, na płotach, okorowanych pniach drzew, elementach konstrukcji drewnianej rosną porosty epiksyliczne. Rośliny te umożliwiają z czasem kolonizację kolejnym, większym i bardziej wymagającym roślinom, w tym wypadku grzybom.

Drewniana powierzchnia gontu pozbawiona zabezpieczającej powłoki, zaczęła zatrzymywać zabrudzenia, w których znajdują bardzo dobre warunki rozwojowe, grzyby oraz mchy. Mchy i porosty zatrzymują wodę, która powoduje zawilgocenia drewna gontów, co w następstwie prowadzi do procesów gnilnych

Współczesne przesła metalowej bramy.

Elementy metalowe występujące w obszarze ogrodzenia to głównie stalowe kute dwa przesła bramy oraz stalowe esownice kotew na bocznych ścianach filarów wejściowe. Ich stan zachowania można określić jako zadowalający. Występujące problemy dotyczą głównie prawidłowego funkcjonowania zamków, oraz prawidłowego osadzenia na zawiasach, tak by skrzydła bramek domykały się prawidłowo.

Mur ogrodzeniowy po wschodniej stronie kościoła

Bardzo istotnym uwarunkowaniem dobrego stanu zachowania obiektu, w tym wypadku muru ogrodzeniowego jest usytuowanie i uwarunkowania hydrogeologiczne. Śledząc sytuację obiektu na kolejnych fotografiach od czasu jego powstania, Przez wiele lat teren przy murze od strony ulicy systematycznie był podnoszony przez wykonywanie nasypów w trakcie kolejno przeprowadzanych remontów nawierzchni drogi o chodnika. Nawierzchnia gruntu została pokryta szczelną powierzchnią jezdni jak również kostki betonowej co niekorzystnie wpłynęło na stan zachowania obiektu.

Pierwsze zdjęcie na którym można dostrzec fragment bramy oraz dużą część muru po stronie północnej kościoła pochodzi z lat 1895-1900. Mur potynkowany, zapewne wapnem bielony. Kryty gontem.

Zdjęcie z lat 1930-1933, widoczna wcześniejsza brama z półkolistym zamknięciem przejścia. Ściany zarówno bramy jak i muru potynkowane i bielone wapnem. Daszek na murze wykonany z wąskich desek w formie gontu.

Reprodukcja fotografii z roku 1959. Brama wykonana w roku 1935. Forma i struktura muru od czasu jego powstania przetrwała niezmieniona do dnia dzisiejszego. Nturanym jest że drewniany gont ulega procesom które niszcza jego strukturę dlatego co jakiś czas jest wymieniany. Tu ten przypadek jest wyraźnie widoczny. Gonta po lewej stronie bramy nowy w dobrym stanie, po prawej w stanie agonalnym. Ściany muru pokryte są jeszcze resztkami zachowanego tynku wapiennego.

Stan zachowania obiektu z roku 2024r. ciany muru pozbawione tynków. Należy przyznać że usunięcie zaprawy z powierzchni ścian muru to zabieg dobrze wpływający na wewnętrzną strukturę muru. Wszelkiego rodzaju zaprawy mineralne charakteryzują się wysokim stopniem higroskopijności. Absorbują wilgoć z otoczenia. Ich porowata struktura wpływa infiltruje w powierzchnię struktury muru, głównie w zaprawę spoin, wodę z rozpuszczonymi w niej solami mineralnymi z gruntu, co z kolei inicjuje procesy chemiczne które doprowadzają do dezintegracji struktury spoin. Tak więc struktura materialna muru pozbawiona zapraw mineralnych zachowuje się w dużo lepszym stanie technicznym, niż struktura pokryta tynkiem, którego struktura jest często nadmiernie zawilgocona.

Kamień charakteryzuje się niskim stopniem nasiąkliwości strukturalnej.. A ponieważ jego powierzchnia jest odsłonięta (pozbawiona warstw zatrzymujących wilgoć w jego strukturze) procesy wysychania jego struktury zachodzą w szybkim tempie, bez zniszczeń. Mur o wielu powietrznych kawernach łatwiej ulega osuszaniu przez owiewanie niesionym powietrzem przez wiatr. Zakamarki , szczeliny kawerny ulegają osuszaniu poprzez przewietrzanie.

Strona zachodnia muru po lewej stronie bramy. Intensywne zawilgocenia występują głównie przy betonowo kamiennej opasce filara bramnego, oraz w dolnej strefie muru. Zawilgocenie w dolnej strefie muru powstaje głównie okresowo w trakcie opadającej wody okapowej z daszku krytego gontem. W relatywnie szybkim tempie ulega ono wysychaniu.

Strona zachodnia muru po prawej stronie bramy. Na powierzchni wątku kamiennego nie stwierdzono nadmiernego stanu zawilgocenia struktury muru. Stan zachowania kamieni nie wykazuje postępujących procesów dezintegracji strukturalnej. Jedynie w partii betonowo kamiennej opaski filara bramnego występuje zwiększony stan zawilgocenia struktury muru.

WNIOSKI I ZALECENIA KONSERWATORSKIE

Brama główna prowadząca na teren kościoła św. Sebastiana w Jurgowie, wymurowana kamienia piaskowcowego, nakryta daszkiem z drewnianego gontu, będącą częścią historycznego założenia architektury sakralnej, znajduje się w złym stanie technicznym i estetycznym. Wymaga podjęcia zabiegów remontowych jak i konserwatorskich.

Należy zauważyć, że wszystkie elementy zespołu architektonicznego tj. kościół wraz z ogrodzeniem oraz najbliższym otoczeniem oraz starodrzewem, stanowią strukturę zabytku wpisanego do rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego, decyzją z dnia 06. 12. 1971r. nr rej A-321, mowy nr rej. A-854/M, co zobowiązuje właściciela obiektu do uzgodnień wszelkich działań z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

Jako zespół architektoniczny kościół ten wraz z otoczeniem, stanowi cenny zabytek o wysokich wartościach kulturowych wyróżniających go w całym regionie. Na charakterystyczny estetyczny wygląd, odniosła wielki wpływ charakterystyczna forma stosowana od lat w architekturze sakralnej tego regionu.

Zgodnie z warunkami wpisu do rejestru ochrony zabytków oraz ustawą o ochronie zabytków generalnym założeniem jest przeprowadzenie prac remontowo konserwatorskich mających na celu zabezpieczenie i zachowanie w maksymalnym zachowanej struktury materialnej tego obiektu. Utrzymać należy zachowany oryginalny wygląd obiektu. Dążąc do zachowania maksymalnej ilości substancji zabytkowej. Prace remontowo konserwatorskie powinny prowadzić do utrzymania istniejącej formy, z akceptowaniem pewnej różnorodności stron wewnętrznej i zewnętrznej

Ze względu na zły stan zachowania oraz charakter istniejących tynków wykonanych na zaprawach cementowych należy je usunąć w w koniecznym zakresie. Całkowicie należy usunąć wszelkie cementowo kamienne przemurowania wykonane w niewłaściwej technologii, powodujące powstawanie procesów niszczących strukturę obiektu. Strukturę murowaną bramy należy zabezpieczyć przed wodą opadową, podejmując właściwe czynności naprawcze w partii drewnianego zadaszenia. Bardzo poważnym i koniecznym do rozwiązania jest problem posadowienia obiektu i stabilizacji.

Informacje zgromadzone w wyniku oględzin, pozwalają na sformułowanie ogólnych założeń i propozycji konserwatorskich z wytypowaniem koniecznych prac zabezpieczających i ochronnych. Najważniejszymi problemami jakie wynikają z oceny stanu zachowania, występujących zagrożeń, zaistniałych przekształceń i postępujących zniszczeń w powiązaniu z warunkami ekspozycji, to łączące się ze sobą zakresy koniecznych działań remontowo konserwatorskich.

Związku z powyższym, zaleca się

- Należy usunąć wymurowaną okładzinę wokół dolnych filarów bramy wykonane z kamiennych płyt piaskowcowych ułożonych na zaprawie cementowej (!). jest ona głównym czynnikiem wywołującym serię procesów destrukcyjnych w zakresie materiałów występujących w obiekcie jak również procesów destabilizujących stan konstrukcji i statykę obiektu.
- Po usunięciu wymurowanej okładziny należy określić stan zachowania muru filarów i dokonać oceny technicznej. Czynności należy przeprowadzić e trybie nadzoru autorskiego autorów dokumentacji projektowej i konserwatorskiej.

- Przy obecnym stanie zachowania muru i występujących zagrożeń dla jego konstrukcji oraz materiałów tu występujących, koniecznym działaniem jest przeprowadzenie stabilizacji podłoża na którym posadowione są filary, co pozwoli zabezpieczyć statykę obiektu na szereg lat. W tym zakresie należy wykonać tzw podbicie muru filarów przy zastosowaniu bloczków betonowych lub wylanie betonowego fundamentu zbrojonego strukturalnym węglowym lub kompozytowym włóknem RXF. W trakcie prac należy szczególną uwagę zwrócić na prawidłowe wykonanie izolacji przeciwwilgociowej pionowej i poziomej
 - Zaleca przeprowadzenie robót o charakterze techniczno-zachowawczym z zachowaniem w maksymalnym stopniu pierwotnego charakteru bramy i jej estetycznych, historycznych i technicznych walorów z koniecznymi uzupełnieniami elementów kamiennych i spoinowań o charakterze konstrukcyjnym.
 - Prac o charakterze konserwatorskim winny, zmierzać do przywrócenia pierwotnego wyglądu obiektu. Taki zakres prac z uzupełnieniem i rekonstrukcją wypraw tynkowych będzie dotyczył całości obiektu wraz przykryciem bramy wykonanym z drewnianego gontu.
 - Generalnie należy zachować w obecnym układzie wszystkie zróżnicowania powierzchni architektonicznej i kolorystyki obiektu w strefie ścian. Dotyczy to artykulacji dekoracji na frontowej powierzchni bramy.
 - W trakcie prowadzenia robót należy rozwiązać problem dolnych partii murowanych filarów. Ze względu na usytuowanie obiektu przy drodze komunikacyjnej publicznej, gdzie okresowo mogą występować intensywne zasolenia należałoby zastosować tynki szerokoporowe WTA magazynujące okresowo sole.
 - W trakcie prac należy dokonać badań stratygraficznych w celu weryfikacji kolorystyki obiektu
 - Drewniane poszycie daszku z gontu nad bramą uległo całkowicie degradacji strukturalnej. Istniejące zadaszenie należy zdemontować, a w jego miejscu **odtworzyć w obecnej formie** w tradycyjnej technologii poszycie z gontu wysezonowanego i impregnowanego. Po ułożeniu (zamontowaniu) gont należy ponownie zaimpregnować.
 - Elementy metalowe należy oczyścić z różnego rodzaju powłok malarskich, usunąć również nawarstwienia korozyjne metodą strumieniowo ciśnieniową z zastosowaniem ścierniwa typu „garnet” lub „kwarc”. Ubytki ornamentów zrekonstruować postępując zgodnie tradycyjnymi metodami i technologią ślusarstwa ręcznego. Ustabilizować zawiasy i naprawić zamki z klamkami. Po wykonaniu prac technicznych powierzchnie metalowe zabezpieczyć antykorozyjnie i pomalować w kolorze antracytu.
- Wszystkie metalowe elementy bramy bezwzględnie należy poddać właściwym zabiegom renowacyjnym co pozwoli je zachować w dobrym stanie na następne lata.

POSTĘPOWANIE TECHNICZNE I TECHNOLOGICZNE.

Brama i mur - struktura i tynki:

1. Należy usunąć wszystkie cementowe i zasolone, zdestruktowane zaprawy mineralne z powierzchni muru.
2. Wzmocnić spoiny oraz powierzchnię piaskowca stosując preparat KSE 300, aplikując na obiekt metodą rozpylenia płynu na suchą powierzchnię obiektu do momentu nasycenia.
3. Następnie przeprowadzić prace z zakresu inżynierskiego wzmocnienia posadowienia obiektu,. Zgodnie z dokumentacją architektoniczno budowlaną,.
4. Po przeprowadzeniu prac wzmacniających podłoże obiektu, ubytki tynku mur należy pokryć zaprawą wapienną z niewielkim dodatkiem cementu białego. Jako wypełniacz do zaprawy należy zastosować lokalnie występujące kruszywo (piasek gruboziarnisty). W dolnych partiach filarów do wysokości 0,7 metra należy zastosować pakiet tynków solochłonnych w pakiecie WTA. W pozostałych partiach wykonać tynku wapienne
5. W pozostałych partiach wykonać tynki wapienne paskowe o składzie: wapno gaszone dołowane 1 cz. + piasek- wypełniacz 3cz + 0,1 cz. białego cementu. Wapno gaszone dołowane jest dostępne w handlu, konfekcjonowane w wiaderkach „EKOWAP” 42-436 Pilica.
6. Po wysezonowaniu się zaprawy tynku po minimum ok 21 dniach należy przystąpić do malowania potynkowanych powierzchni wapiennymi pobiałami wapiennymi. typu Color CL Fill Historich (Remmers), Schomburg TAGOSIL PROFI, Kabe NOVALIT w kolorze „starej bieli – alt weiss”.Histolith CAPAROL lub OPTHOLITH.

Gont.

1. Bezwzględnie zachować należy i poddać zabiegom konserwatorskim boczne trójkątne szczytiki Elementy te należy zdemontować rozłożyć na poszczególne stanowiące detale dekoracyjne. Z powierzchni ich należy usunąć zalegające warstwy malarskie. Strukturalną drewna poddać zabiegowi impregnacji wzmacniającej. Następnie zmontować, pokryć warstwą zabezpieczającą GONTOXu i zamontować w daszku wieńczącym bramę. Należy zrekonstruować strzeszkę (przyczółek dachu).
2. Gont niestety jest w tak bardzo złym stanie, że zachodzi konieczność jego wymiany.
3. Należy odpowiednio odwzorować gont stosowany do nakrycia muru ogrodzeniowego, jak również do nakrycia bramy.
4. Gont winien być wykonany z drewna jodłowego, lub świerkowego. O przyrostach rocznych przebiegających przez porzecznym przekrój prostopadłe. Winien być sezonowany minimum 6 miesięcy, zaimpregnowany dwukrotnie metodą kąpiel preparatem GONTOX.
5. Gont winien zostać ułożony na nowo wykonanej więźbie (konstrukcji) na murze. Układany podwójnie. Pod gontem dla zabezpieczenia powierzchni muru należałoby ułożyć izolacyjną folię paroprzepuszczalną.

Elementy metalowe – skrzydła metalowej bramy, kotwy stalowe w filarach

1. Metalowe bramki należy zdemontować, oczyścić z nawarstwień korozyjnych oraz warstw różnych farb. Oczyszczenie metodą strumieniowo ciśnieniową.
2. Brakujące elementy należy odtworzyć metodami kowalskimi odwzorowując analogicznie formy ornamentów do istniejących. Należy poddać standardowej naprawie zamki i zawiasy, na których zostały one zawieszone.
3. Po tak przeprowadzonych zabiegach remontowo konserwatorskich, na powierzchnię metalu należy nanieść powłokę antykorozyjną. Zaleca się wykonać ocynkowanie bramek, następnie pomalować w kolorze antracytowym o odcieniu grafitu. Odpowiednim będzie zastosowanie farby: „Kunststschmiede -Lack – antick graphitschwarz matt”.

UWAGI KOŃCOWE.

Wszelkie zmiany w treści niniejszego opracowania wymagają zgody autora. Projekt i program objęte jest prawem autorskim Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83. Dziennik Ustaw 1994 24; poz. 83. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Inwestycja prowadzona na podstawie wydanych pozwoleń w oparciu o treść niniejszego opracowania winna być prowadzona ściśle według sporządzonych w niej zapisów. Dopuszcza się możliwość dokonywania zmian w trybie nadzoru autorskiego w uzgodnieniu z MWKZ delegatura w Nowym Targu.

W razie jakichkolwiek wątpliwości w trakcie realizacji prac należy bezwzględnie skontaktować się z autorem dokumentacji projektowo konserwatorskiej.

Wszelkich zmian w procesie realizacji zadania można dokonać w trybie Komisji Konserwatorskiej z udziałem przedstawicieli Inwestora, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Delegatura w Nowym Targu, autora dokumentacji architektoniczno-konserwatorskiej.